

Overweging

Het verhaal van vandaag begint in de woestijn. En de woestijn: Dat is in de bijbel een symbolische plaats. Het is een uitgestrekte lege ruimte, waar je jezelf tegenkomt, en waar je de Eeuwige kunt ontmoeten. Wie er naartoe gaat, wil een oude manier van leven loslaten, om een nieuwe te beginnen. De woestijn, dat hoeft dus geen eindeloze zandvlakte te zijn. Het kan ook een pelgrimsroute zijn, of een klooster. En het kan de kerk zijn, een stille ruimte in de stad als deze, waar je op zondag naartoe gaat om een uurtje alles uit je handen te laten vallen. Het is een lege ruimte, waar je jezelf tegenkomt, en waar je God kunt ontmoeten. En dat doet wat met je. Je verandert erdoor. Als het goed is, ga je net een beetje anders de kerk uit op zondagmorgen, dan je erin ging. Meer met God, en daardoor meer jezelf. Meer aanwezig, voor een ander. Eenmaal terug in het volle leven, kun je die verandering alleen al snel kwijtraken. Het is lastig, de spiritualiteit van de woestijn, vast te houden. Wie van u wel eens een pelgrimstocht ondernam, of een tijdje in een klooster verbleef, zal dit herkennen. Voor je het weet, ben je weer je oude zelf. Minder met God, verder van jezelf vandaan en van de ander.

In het verhaal van vandaag komt er juist een einde aan het verblijf in de woestijn van het volk Israël. Veertig jaar heeft het er doorgebracht! Het is er zichzelf tegengekomen, en het heeft de Eeuwige ontmoet. Het is veranderd. Eerst leefde het in Egypte, angstland betekent dat. Het liet zich klein krijgen door een reus van een dictator. In de woestijn is het vrij geworden. Het is meer met God gaan leven, en ontdekte de kracht van voor elkaar instaan. Het heeft een oude manier van leven losgelaten, en geoefend in een nieuwe. En nu is het tijd, om het geleerde toe te passen en de wijde wereld van het beloofde land in te gaan. En het is alsof Mozes voelt, dat het lastig zal zijn, om de spiritualiteit van de woestijn vast te houden, in het gewone leven. Als hij twaalf verspieters het land instuurt, om de toekomst te verkennen, geeft hij één van hen een nieuwe naam. Hosea wordt Jozua genoemd, wat betekent: 'God redt'. Alsof hij hen wil meegeven: Ga met God, in het onbekende land. Het is 'Gij zijt bij mij', ook daar.

Ze gaan, de twaalf. Veertig dagen zijn ze weg. Ze doorkruisen het hele land - z'n bergen en dalen, z'n steden en dorpen, z'n velden en wegen. En ze komen terug met twee dingen: Vruchten van het veld, en verhalen. Van die vruchten van het veld valt vooral de druiventros op. Deze is zo reusachtig, dat twee mannen hem moeten dragen, aan een stok over hun schouders. Je ziet het op de gevelsteen aan de Beestenmarkt. Deze tros – in de bijbel belooft die veel goeds. Druiven en wijn zijn in dit boek beeld voor het goede leven dat opbloeit als mensen met God gaan. Als zij zich laten leiden door zijn leefregels, en dragen door zijn erbij zijn, zijn liefde. Dat leven krijgt dan iets van een feest, waarop overvloedig wijn geschonken is. Men voelt zich licht en vrij, verbonden en gelukkig. De reusachtige druiventros

die de twaalf meebrengen belooft dus veel goeds. Maar ze hebben nog iets bij zich. Verhalen over reusachtige mensen. *De bevolking van het land is sterk, zeggen ze. De steden zijn er ommuurd en heel groot. (...) De mensen die we gezien hebben waren uitzonderlijk lang. We hebben er zelfs reuzen gezien. (...) Vergeleken bij hen voelden wij ons maar nietige sprinkhanen.*

En vreemd, in het licht van deze verhalen verdwijnt de reusachtige druiventros in het niet. Het negatieve neemt meer ruimte in bij de mensen, dan het positieve. Ik ben soms verbaasd, over het inzicht van de bijbelschrijvers in de mens. Het vak psychologie bestond nog niet, maar zij beheersten het al. Dit is iets van alle tijden: Het negatieve neemt meer ruimte in dan het positieve. Elk van ons zal dit herkennen. De kritiek die je krijgt hakt er meer in dan een compliment je optilt. Je blijft ermee rondlopen, het slijt slechts langzaam. En als er ergens een vleugje twijfel over wordt gezaaid, kan dit zich vooral 's nachts uitbreiden als een olievlek. Je moet tegen jezelf praten als Brugman, voor je eroverheen bent. In de samenleving is het al niet anders. Het negatieve nieuws staat voorop. Want het zuigt op de een of andere manier aandacht. Het verkoopt gewoon beter dan het goede nieuws. Het is zoals een Chinees spreekwoord zegt: Een druppel teer bederft een vat vol honing.

Zo is het ook met het volk Israël. Een druppel slecht nieuws bederft het land van melk en honing voor hen. Het vervolg van het verhaal vertelt, hoe ze beginnen te huilen. Waarom brengt de Heer ons naar dit land? Om door het zwaard geveld te worden? Waren we maar in Egypte gestorven, of hier in de woestijn. Ze zijn het zicht op de druiventros, die er ook is, kwijt. Op de drempel van het beloofde land zitten ze weer midden in angstland.

Dat is precies, wat u en mij ook kan overkomen, na de pelgrimstocht, de week in het klooster, of het uur op zondag in de kerk. In de leegte, zonder de overvloed aan prikkels van werk en vriendenkring, vergaderingen en etentjes, nieuws en appjes, is het eenvoudig te focussen op wat er echt toe doet: Op wat boven je eigen kleine leventje uitgaat, op jouw God en de liefde die je met anderen verbindt. Maar zodra je weer in het volle leven komt, met alles dat kan en moet, kun je het contact met dit wezenlijke zó weer kwijtraken. Het is verbijsterend, hoe snel dat soms gaat. Je maakt je weer druk over dingen, die er eigenlijk niet toe doen. En dan kan ook de angst weer terugkomen. Je ziet het aan het volk Israël. In de woestijn had het geen huis, geen carrière, geen ziektekostenverzekering, geen pensioen. Alleen de band met elkaar, en een lijntje met de Eeuwige. Het wist zich omgeven, door liefde. Dat was in die context genoeg. Maar in het land waar ze naar toe willen, is alles anders. Er is overvloed. En dat maakt de mensen tot elkaars concurrenten. Ze ommuren hun steden, schermen hun bezit voor elkaar af. En Israël voelt: Hier moet je jezelf redden. Vechten, voor je eigen welvaart. De anderen zijn reuzen, in hun ogen. Ze voelen zich sprinkhanen. Het is niet meer: God redt, en we houden elkaar vast, zoals Mozes nog had gezegd, voor de verspieters vertrokken. Het is: Je moet jezelf redden. In het vele raakt Israël het éne dat nodig is kwijt, de liefde, en dan komt meteen ook de angst op: We gaan dood! We gaan het hier niet redden!

Een collega van mij, die zijn hele leven in een psychiatrisch ziekenhuis werkte, het vroegere Schakenbosch, Anthonie Verheule, schreef een boek over angst. Als iemand daar verstand van heeft, is het wel een dominee uit zo'n ziekenhuis. Hij zegt daarin: Onze diepste angst is niet doodsangst. Het is de angst om uit de liefde te vallen. Om alleen te zijn, en onszelf te moeten redden. Alle andere angsten kun je daarop terugvoeren. En het enige dat dus echt helpt, tegen de angst, is de liefde. De verbinding met mensen, het lijntje met God. Dat is het eerst noodzakelijke, dat het vertrouwen kan voeden.

Maar hoe doe je dat, in de liefde blijven, en je vertrouwen voeden? Wat is daarvoor nodig? Daar is veel over te zeggen. Als je kijkt naar ons verhaal van vandaag, dan is het nodig om de woestijn een vaste plaats te geven in je leven. Niet één keer in je leven een pelgrimstocht maken, of één keer per jaar een week naar een klooster, maar elke zondag naar de kerk of elke dag even alles uit je handen laten vallen. Naar de leegte. En stil staan, bij al die momenten, waarop je het zelf niet gered hebt, maar waarop je op de één of andere manier gered werd. Je kunt dat doen, door een

tijd lang elke dag het Levensgebed te bidden. Een meditatieoefening van Ignatius van Loyola. Deze begint met danken. Ik denk dat weinig mensen dat doen, wanneer ze 's avonds voor het slapen gaan stil staan bij hun dag. Je bent dan geneigd je te richten op je problemen. Je kijkt naar wat er verkeerd ging. Wat je misschien beter had kunnen doen. Ignatius zegt: Begin met danken. Want danken is een manier van het centrum van je leven verplaatsen uit jezelf naar een ander, naar de Ander. Vraag jezelf dus af: Waar ben ik vandaag dankbaar voor? In het begin komt er vaak niets boven. Het was weer zo'n dag met allerlei gedoe. Maar dan herinner je je ineens dat kleine gesprekje met iemand onderweg. Je denkt weer aan dat hartelijke berichtje via de e-mail. Of aan de schouderklop, die iemand je gaf. Kleine dingen, die je toevielen. Je deed er zelf niets voor. Kleine, reddende momenten. Je was op die momenten in de liefde, in God. Je beseft weer: God redt. Een oefening, die vertrouwen geeft.

Wat je ook kunt doen, is mensen in de woestijn opzoeken. En dan bedoel ik mensen die ongewild ineens uit de overvloed van het volle drukke leven in de leegte terecht gekomen zijn van ziekte en rouw. Mensen, die een groot verlies hebben geleden, en aan den lijve ervaren, dat je het zelf niet altijd kan redden, in het leven. Het valt mij altijd op, dat juist deze mensen, die om zo te zeggen met lege handen staan, oog hebben voor de druiventros in hun leven. Voor de dingen die hen toevallen, waar ze zelf niets voor hebben gedaan. Zij komen met verhalen over engelen van mensen op hun weg. Over regenbogen aan de hemel, en vogels met een boodschap. Zij gaan hun diepe dal door met het gevoel: 'Gij zijt bij mij'. Uit het vele, zijn zij in het wezenlijke. In de liefde, vol vertrouwen.

De mensen die de gevelsteen in de Beestenmarkt hebben gemetseld moeten dit ook ervaren hebben. Het was begin 17de eeuw, de eerste tijd na het Leidens ontzet. Een periode, waarin er allerlei nieuwe bewoners naar onze stad kwamen. Er werd voor hen een hele wijk gebouwd, rond de Beestenmarkt. Onder hen waren er, die met lege handen kwamen. Als vluchtelingen, van ver. Zij waren dankbaar, voor wat hen hier toeviel. Werk en dagelijks brood. Een dak boven hun hoofd. God redt, dachten zij. De mannen, die de druiventros dragen, op de gevelsteen, hebben een swingende tred. Hun mantels vliegen open. Ziet u dat?

Aandacht voor wat je níet allemaal zelf hoeft te doen maar wat je toevalt voedt het vertrouwen. Natuurlijk, dit vertrouwen is kwetsbaar. Het oogt klein als een mosterdzaadje, als je het naast al het reusachtige zet, dat je de adem kan benemen en dat onze aarde kan plagen. Maar het heeft een enorme kiemkracht, zegt Jezus in de gelijkenis die ook gelezen is. En hij is misschien wel de enige, die dit kan en mag zeggen. Hij maakt dit zelf waar! Hij heeft zich laten vormen, veertig dagen in de woestijn. Hij heeft de eenzaamheid daarna telkens weer opgezocht, om te bidden. Zo laat hij zich dragen door zijn lijntje met God en zijn verbinding met de mensen. In de liefde kent hij geen angst, ook niet voor de dood. De reuzen die hem naar het leven staan, krijgen hem er niet onder. Hij staat op, altijd nog, ook in ons hier vandaag, die als vogels schuilen in de takken van de uit hem gegroeide wereldwijde kerk. Jozua is zijn naam in het Hebreeuws, 'God redt'. 'Gij zijt bij mij', ook in het onbekende land. Vertrouwen oogt als een mosterdzaadje, maar de kiemkracht ervan is ongelofelijk. Amen.

Bronnen:

E. Drewermann, 'En eigen weg', Overwegingen bij de boeken Exodus t/m Richteren, p. 124 ev.
www.erfgoedleiden.nl/component/lei_verhalen/verhaal/id/278

B. Rootmensen, 'De bijbel spiritueel', Numeri, woestijn, p. 119 ev.

A. Verheule, 'Angst en bevrijding', p. 308 ev.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl